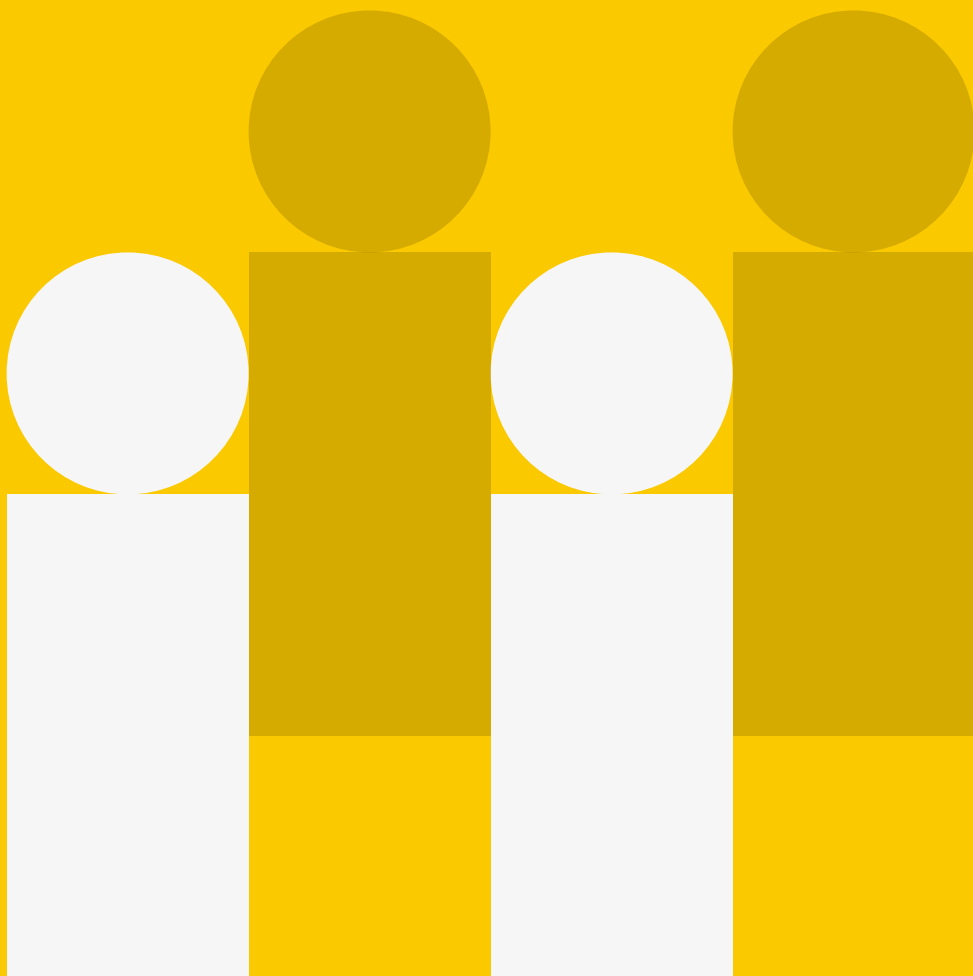


BRANITELJI LJUDSKIH PRAVA IZAZOVI I PREPREKE



Branitelji ljudskih prava: izazovi i prepreke

Izdavač:

Kuća ljudskih prava Zagreb
Selska cesta 112 a/c, 10000 Zagreb
www.kucaljudskihprava.hr

Za izdavača:

Ivan Novosel

Uredništvo:

Tina Đaković i Ivan Novosel

Istraživački tim:

Tina Đaković, Klara Horvat, Ivan Novosel, Sara Sinčić

Dizajn i prijelom:

Radnja

Tisak:

ACT Printlab d.o.o.

Naklada:

100

Zagreb, prosinac 2022.

Kuća ljudskih prava je Centar znanja u području zaštite i promicanja ljudskih prava u okviru Razvojne suradnje s Nacionalnom zakladom za razvoj civilnog društva.

Izdavanje ove publikacije omogućeno je financijskom podrškom Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Kuće ljudskih prava Zagreb i nužno ne izražava stajalište Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva.

Kuća ljudskih prava Zagreb je organizacija za ljudska prava osnovana 2008. godine kao mreža organizacija civilnog društva s ciljem zaštite i promicanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Vizija KLJP-a je izgradnja demokratskog, pluralističkog i inkluzivnog društva utemeljenog na vrijednostima zaštite ljudskih prava, vladavine prava, socijalne pravde i solidarnosti. Istraživanjem, monitorin- gom, javnim zagovaranjem i edukacijama, KLJP doprinosi zaštiti, promicanju, razvitku i unapređivanju ljudskih prava i temeljnih sloboda. Objavljivanjem godišnjih pregleda stanja ljudskih prava, tematskih izvještaja i podnesaka doprinosimo izradi kvalitetnijih zakona i javnih politika.

- 9 **Uvod**
- 13 **Metodologija**
- 16 **Sudjelovanje u društvenom i političkom životu**
- 17 Uključivanje u procese donošenja javnih politika
- 25 **Financiranje rada na zaštiti i promociji ljudskih prava**
- 31 **Javna podrška radu branitelja ljudskih prava**
- 32 Javna podrška donositelja odluka
- 38 **Kriminalizacija rada branitelja ljudskih prava**
- 38 Kriminalizacija solidarnosti i rada ocd-a za zaštitu ljudskih prava izbjeglica
- 41 SLAPP tužbe protiv organizacija civilnog društva
- 42 **Osiguravanje slobodnog pristupa medijima**
- 47 **Pravo na javno okupljanje**

Uvod

“Svatko ima pravo da pojedinačno i zajedno s drugima, unapređuje i zalaže se za zaštitu i ostvarivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda na nacionalnoj i međunarodnoj razini.”

Članak 1. un-ove deklaracije o braniteljima ljudskih prava

Izvještaj pred vama objavljujemo ususret 25-oj godišnjici usvajanja un-ove deklaracije o braniteljima ljudskih prava¹ koju obilježavamo iduće, 2023. godine. Deklaracija o braniteljima ljudskih prava ima veliki značaj za branitelje ljudskih prava koji rade na zaštiti i promicanju ljudskih prava svih ljudi, a posebno onih ugroženih, manjinskih, socijalno isključenih i marginaliziranih društvenih skupina. Važnost ove jednoglasno usvojene Deklaracije ogleda se u činjenici da su njome države prepoznale i priznale važnost rada branitelja ljudskih prava za ostvarivanje, zaštitu i promicanje ljudskih prava svih ljudi širom različitih zajednica, društava, zemalja i globalno. Deklaracija kodificira standarde koje države trebaju implementirati kako bi osigurale i unaprijedile uvijete u kojima djeluju branitelji ljudskih prava, poput javne podrške ili dokidanja kriminalizacije braniteljima ljudskih prava, pa do poštivanja neovisnosti organizacija civilnog društva ili ukidanja restrikcija na izvore financiranja neprofitnim organizacijama.

Ovaj izvještaj objavljujemo četiri godine od prvog tematskog izvještaj o braniteljima ljudskih prava u Hrvatskoj² koji je Kuća ljudskih prava Zagreb izradila 2018. godine. Izvještaj je bio jedan od prvih tematski fokusiranih izvještaja koji se bavio izazovima i problemima s koji-

-
- 1 Opća skupština UN-a (1998), Deklaracija o pravima i odgovornostima pojedinaca, skupina i državnih tijela u unapređenju i zaštiti univerzalno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, dostupno na: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Defenders/Declaration/declarationCroatian.pdf>
 - 2 Kuća ljudskih prava Zagreb (2018), Branitelji/ce ljudskih pravau Hrvatskoj: prepreke i izazovi, dostupno na: https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2018/12/KLJP_BraniteljiLjudskihPrava2.pdf

ma se susreću organizacije civilnog društva, sagledanim kroz prizmu međunarodnih standarda u području ljudskog prava na biti branitelj ljudskih prava. U izvještaju su detektirani ključni problemi i izazovi s kojima su se tada susretali branitelji ljudskih prava u Hrvatskoj, poput izostanka javne podrške političara i dužnosnika, diskreditiranju i delegitimiranju u javnosti, izloženosti prijetnjama i zastrašivanju, kriminalizaciji rada i SLAPP tužbama, otežanoj komunikaciji s tijelima javne vlasti i urušavanjem međusektorske suradnje, ograničavanjem slobode okupljanja restriktivnim komunalnim propisima, slabom zastupljenošću tema ljudskih prava u medijima, kašnjenjem natječaja, rastućim administrativnim opterećenjem te nepostojanjem javnog financiranja dugoročnih programa organizacija civilnog društva u području zaštite i promocije ljudskih prava.³

U posljednjih nekoliko godina o problemima i izazovima s kojima se u Hrvatskoj susreću branitelji ljudskih prava i organizacije civilnog društva može se pronaći u radu i izvještajima međunarodnih institucija poput izvješća o vladavini prava koje objavljuje Europska komisija⁴ ili izvješća Agencije za temeljna prava Europske unije⁵ ili pak preporuka koje je Hrvatska dobila u sklopu UN-ovog Univerzalnog periodičnog pregleda ljudskih prava⁶ ili u izvješću UN-ovog specijalnog izvjestitelja za tranzicijsku pravdu⁷. U nacionalnom kontekstu, problemi i izazovi s kojima se susreću organizacije civilnog društva su već go-

3 Ibid., str. 12-13.

4 Europska komisija (2021), Izvješće o vladavini prava za 2021. - Poglavlje za Hrvatsku, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0713&from=EN>.

5 Agencija EU za temeljna prava (FRA) (2021), Protecting civic space in the EU, dostupno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-protecting-civic-space_en.pdf

6 UN Human Rights Council (2020), A/HRC/46/16 Report of the Working Group on the Universal Periodic Review - Croatia, dostupno na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G20/348/78/PDF/G2034878.pdf?OpenElement>.

7 UN Human Rights Council (2022), A/HRC/51/34/Add.1 Visit to Croatia - Report of the Special Rapporteur on the promotion of truth, justice, reparation and guarantees of non-recurrence, Fabián Salvioli, dostupno na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G22/409/03/PDF/G2240903.pdf?OpenElement>.

dinamika uključeni u izvješća pravobraniteljstava i predmet su preporuka koje ta nezavisna tijela upućuju institucijama. U izvješću pučke pravobraniteljice za 2021. godinu⁸, branitelji ljudskih prava su po prvi puta dobili i zasebno poglavlje, što je važno za institucionalno prepoznavanje problema s kojima se civilno društvo susreće kroz perspektivu ljudskih prava.

Ovo izvješće se nastavlja na dosadašnji rad u području branitelja ljudskih prava i komplementira zaključke i preporuke iz gore navedenih izvješća. Izvješće pokazuje da u protekle četiri godine nije došlo do poboljšanja te da je velika većina problema s kojima se branitelji ljudskih prava i organizacije civilnog društva suočavaju ostala ista, s izuzetkom područja sudjelovanja u procesima donošenja odluka u kojem je došlo do urušavanja ranije dostignutih standarda u području prava na javnu participaciju. Uklapa se to u generalni trend stagnacije u gotovo svim područjima ljudskih prava u Hrvatskoj koje Kuća ljudskih prava Zagreb već godina bilježi u svojim godišnjim izvješćima.⁹

Branitelji ljudskih prava i organizacije civilnog društva u Hrvatskoj suočavaju se sa sužavanjem prostora za svoje djelovanje u javnosti što ima negativne posljedice na ostvarivanje prava na javnu participaciju. Procesi imenovanja u javna tijela poput radnih skupina i povjerenstava često su netransparentni i nisu temeljeni na odabiru najkvalificiranijih kandidata, dok je samo sudjelovanje u radu tih istih tijela svedeno u velikom broju slučajeva na puku formalnost bez stvarne mogućnosti za interakciju i argumentirani dijalog u cilju iznalaženja najboljih rješenja za društvene probleme. Funkcioniranje Vladina Savjeta za razvoj civilnog društva najzorniji je primjer urušavanja međusektorske suradnje i dijaloga između

8 Pučka pravobraniteljica (2022), Izvješće pučke pravobraniteljice - poglavlje: Branitelji ljudskih prava, dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/branitelji-ljudskih-prava/>.

9 Kuća ljudskih prava Zagreb (2022), Ljudska prava u Hrvatskoj: pregled stanja za 2021., dostupno na: https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2022/04/KLJP_GI2021-Online_2704.pdf.

Vlade i civilnog društva u Hrvatskoj, što se posljedično preljeva i na druga tijela u čijem radu sudjeluju branitelji ljudskih prava. Unaprjeđivanje okruženja za rad branitelja ljudskih prava i civilnog društva već godinama nisu na agendi Vlade, što je vidljivo iz gore navedenih izazova, ali također i iz činjenice što od 2016. Hrvatska nema nacionalnu politiku u području civilnog društva i čija izrada, u trenutku objave ovog izvještaja, još uvijek traje i ne zna se kada će biti usvojena.

Urušavanje standarda prava na javnu participaciju od ključnog je značaja za gotovo sve probleme u drugim područjima s kojima se suočavaju branitelji ljudskih prava u Hrvatskoj i glavni je razlog za stagnaciju. Problemi poput nedovoljnog financiranja programa organizacija civilnog društva u području ljudskih prava, rastućeg administrativnog opterećenja, kriminalizacije i SLAPP tužbi protiv branitelja ljudskih prava, pristupa medijima i zastupljenosti sadržaja ljudskih prava u programima javne televizije i ostvarivanje prava na javno okupljanje, ne mogu se rješavati bez aktivne i smislene participacije civilnog društva i branitelja ljudskih prava u procesima donošenja odluka i šire u društvenom i političkom životu.

Trenutačno, u Hrvatskoj ne postoji poticajno okruženje za rad organizacija civilnog društva i dobri uvjeti za participaciju branitelja ljudskih prava i njihovih organizacija u procesu donošenja odluka, što je jedna od važnijih karakteristika demokratskog društva u kojem se poštuju i štite ljudska prava. Potrebno je poduzeti odlučne korake kako bi se trenutačna loša situacija promijenila. Primarna odgovornost za to je na Vladi i državnim institucijama koje bi kao prvi korak trebale poticati i osigurati smisleno i svrsishodnu participaciju branitelja ljudskih prava i organizacija civilnog društva u kreiranju ideja i rješenja za društvene probleme i izazove.

Metodologija

Izvrještaj o izazovima i preprekama s kojima se suočavaju branitelji ljudskih prava izrađen je na temelju provedenog kvalitativnog istraživanja – metodom polustrukturiranog intervjua s 19 organizacija civilnog društva i branitelja ljudskih prava koji su aktivni u području prava izbjeglica, migranata i tražitelja azila, ženskih ljudskih prava, pružanja besplatne pravne pomoći, ljudskih prava LGBTIQ osoba, tranzicijske pravde, zaštite okoliša, demokracije, transparentnosti i borbe protiv korupcije, prava osoba s invaliditetom te socijalno i ekonomski ugroženih društvenih skupina.

Kao i u istraživanju iz 2018. godine, protokol intervjua utemeljen je na međunarodnim standardima¹⁰ zaštite prava branitelja ljudskih prava kojima se propisuju načela za osnaživanje rada na promociji i zaštite ljudskih prava. Standardni su sljedeći:

- *Javna podrška braniteljima ljudskih prava*
- *Dokidanje kriminalizacije branitelja ljudskih prava*
- *Ukidanje restrikcija na izvore financiranja nevladinih organizacija*
- *Poštovanje neovisnosti nevladinih organizacija*
- *Izbjegavanje pravnih restrikcija i restrikcija u procesu registracije*
- *Dokidanje svih oblika odmazde*
- *Ukidanje arbitrarnih uhićenja i pritvaranja*
- *Uvažavanje drugačijih mišljenja*
- *Osiguravanje slobodnog pristupa medijima*
- *Olakšavanje mirnih prosvjeda*
- *Borba protiv nekažnjavanja, preuzimanje odgovornosti*
- *Pozivanje na odgovornost poslovnih subjekata*

10 Human Rights House Foundation (2018), Prava branitelja ljudskih prava – načela i standardi zaštite i osnaživanja rada na ljudskim pravima, dostupno na: https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2018/12/PravaBraniteljaLjudskihPrava_booklet.pdf

- *Zaštita braniteljica ljudskih prava*
- *Zaštita pravnika za ljudska prava*
- *Zaštita branitelja ljudskih prava manjina*
- *Zaštita članova obitelji branitelja ljudskih prava*

Navedeni standardi su selektirani i prilagođeni nacionalnom kontekstu, te je fokus stavljen na standarde koji su relevantni za Hrvatsku, a to su: javna podrška braniteljima ljudskih prava, dokidanje kriminalizacije branitelja ljudskih prava, ukidanje restrikcija na izvore financiranja nevladinih organizacija, poštovanje neovisnosti nevladinih organizacija, uvažavanje drugačijih mišljenja, osiguravanje slobodnog pristupa medijima te olakšavanje mirnih prosvjeda.

Također, istovjetno metodologiji istraživanja iz 2018. godine, istraživački uzorak smo formirali od organizacija koje su aktivne u različitim tematskim područjima ljudskih prava i u različitim dijelovima Hrvatske. U odnosu na prethodno istraživanje u koje je bilo uključeno 11 organizacija, u ovo istraživanje uključili smo 19 organizacija civilnog društva i branitelja ljudskih prava.

Intervjui su uz pristanak sugovornika snimani te transkribirani, a transkripti autorizirani. Popis organizacija i osoba koje su sudjelovale u provedbi istraživanja:

- *B.a.B.e.*
- *Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek*
- *Centar za mirovne studije*
- *CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje*
- *Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću*
- *Dugine obitelji*
- *Dragana Knezić*
- *Gong*
- *Informativno pravni centar Slavonski Brod*
- *Inicijativa mladih za ljudska prava (YIHR)*
- *LORI*
- *MoST*
- *PaRiter*
- *RODA – Roditelji u akciji*

- *Savez udruga za autizam Hrvatske*
- *Tajana Tadić*
- *Udruga za razvoj transparentnosti i zaštitu zviždača Razvoj*
- *Zagreb Pride*
- *Zelena akcija*

* prije radila u Rehabilitacijskom centru za stres i traumu, u trenutku intervjua govori kao braniteljica ljudskih prava koja ne djeluje u organizaciji civilnog društva

Izrazi korišteni u ovom izvještaju, bili iskazani u muškom ili ženskom rodu, jednako se odnose na sve osobe.

Sudjelovanje u društvenom i političkom životu

Ključni problemi

- *Uključivanja organizacija civilnog društva u procese donošenja odluka i savjetovanja često su prije formalna nego sadržajna, što slabi mogućnosti za participaciju i ima negativan utjecaj na kvalitetu javnih politika.*
- *Praksa imenovanja organizacija civilnog društva u radna i savjetodavna tijela često je netransparentna, a imenovanjima preko Savjeta za razvoj civilnog društva ne odabiru se uvijek najkvalificiraniji kandidati, čime Vlada šalje poruku da joj nije stalo do smislene participacije civilnog društva u procesima donošenja odluka.*
- *Problemi u ostvarivanju prava na participaciju očituju se i u manjkavosti rada Savjeta za razvoj civilnog društva, koji je gotovo u potpunosti prestao biti stvarno mjesto savjetovanja i dijaloga organizacija civilnog društva s Vladom i time sve manje ispunjava svoju ulogu poticanja međusektorske suradnje.*
- *E-savjetovanja su gotovo uvijek samo zadovoljavajuće forme dok i dalje zabrinjavaju brojni problemi vezani uz ovaj oblik javnog savjetovanja, poput skraćivanja roka savjetovanja i nedostataka obrazloženja za to.*
- *Posebno je zabrinjavajuća nedostupnost javnih informacija i nevoljkost suradnje koja je vidljiva prema organizacijama civilnog društva koje se bave pravima izbjeglica, migranata i tražitelja azila, ali i prema organizacijama koje se bave zaštitom okoliša.*
- *Nastavlja se trend urušavanja međusektorske suradnje između branitelja ljudskih prava koji se bave pravima izbjeglica i nadležnih institucija.*

Uključivanje u procese donošenja javnih politika

Budući da je pristup institucijama i procesu donošenja odluka ključan za ostvarivanje prava na participaciju, sam proces kandidiranja i izbora predstavnika organizacija civilnog društva u savjetodavne ili radne skupine tijela javne vlasti može biti faktor ograničavanja ili poticanja participacije i pluralizma. Stoga zabrinjava što branitelji ljudskih prava praksu kandidiranja i izbora organizacija civilnog društva u radne skupine o prijedlozima zakona i javnih politika na nacionalnoj razini ocjenjuju često ne-transparentnom i nezadovoljavajućom. Dodatno zabrinjava što se u nekim slučajevima članove radnih tijela iz civilnog društva uključuje i naknadno, čak i nakon što je proces izrade javne politike završen, čime je organizacijama civilnog društva zapravo onemogućeno smisljeno sudjelovanje.

Praksa imenovanja je najčešće ne-transparentna jer pojedine organizacije civilnog društva dobiju direktni poziv u radne skupine. Također, nekada javno eksponirane inicijative znaju dobiti prednost pred organizacijama koje se možda godinama (ili desetljećima) bave određenom temom.

CESI

Član iz ocd-a izabran je u radnu grupu za izmjene Zakona o pravu na pristup informacijama, naknadno, i to dva mjeseca nakon što je bila osnovana radna skupina, i nakon što je nacrt zakona već bio završen.

Gong¹¹

Za dio radnih skupina ne znamo niti da se osnivaju niti da se biraju predstavnici, nego naprosto odjednom shvatimo da postoje. Pritom je najveći problem što tijela javne vlasti direktno kontaktiraju organizacije od kojih onda traže da predlože svog predstavnika. Ne postoji uvijek javni poziv za prijavu, barem prema nekom našem zadnjem iskustvu.

B.a.B.e

Postupak izbora predstavnika organizacija civilnoga društva u povjerenstva, savjetodavna ili druga radna tijela na zahtjev institucija, jedna od važnijih zadaća Vladina

11 Gong (2022), Žeton udruge oblikuju zakone protiv korupcije, dostupno na: <https://gong.hr/2022/09/09/zeton-udruge-oblikuju-zakone-protiv-korupcije/>

Savjeta za razvoj civilnoga društva¹². Trenutačni saziv Savjeta opterećen je problemom preglasavanja članova Savjeta iz reda civilnog društva od strane članova koji su predstavnici tijela državne uprave, a koji uglavnom glasaju unisono. Ovakvo "orkestrirano" ponašanje i "blokovsko" glasanje članova Savjeta koji predstavljaju institucije ili su s njima povezani obezvrjeđuje ulogu ovog tijela, a to je poticanje međuresorne suradnje Vlade i civilnog društva. U tom kontekstu, dodatno zabrinjava što Savjet sa takvom većinom često ne izabire kandidate za članove radnih tijela i povjerenstava na temelju dosadašnjeg rada organizacije koja ih nominira te profesionalnog iskustva samog kandidata, već odabire i kandidate s lošijim kvalifikacijama. Ovakvim postupcima Savjeta za razvoj civilnog društva Vlada šalje poruku da joj nije stalo do smislene participacije civilnog društva u procesima donošenja odluka.

U Savjetu za razvoj društva, preko kojeg se predlažu predstavnice udruge u radne skupine, većinu drže tijela državne uprave, što je samo po sebi sporno. Predstavnici ministarstva i drugih tijela zapravo uvijek glasaju isto, uniformno, što pokazuje koordinaciju državne uprave u odabiranju podobnog civilnog društva u radne skupine za donošenje antikorupcijskih zakona.¹³

Kad nešto već dođe do Savjeta, a dojam je da ne dolazi sve do Savjeta, (...) ali čak i kad se to dogodi, to je po istom principu – tko god da se javi, Savjet će glasovima tijela državne uprave politički izabrati koga već hoće, neovisno kako glasa civilno društvo.

Dragana Knezić

Međutim u praksi sada ovog savjeta koji je imenovan u svibnju 2020. mi vidimo da tijela javne uprave svi glasaju kao jedan. Ne nazire se nikakav pluralizam među tijelima javne vlasti, bez obzira što bi bilo logično za očekivati da svaki djeluje za svoje područje i da međusobno imaju neka različita mišljenja ili nesuglasice koje se onda na razini Vlade pomiruju, ali da svatko nešto zastupa. U prethodnim sazivima to se događalo, nisu rezultati glasanja bili ovako unisoni kao u ovom sazivu. Ovo glasanje izgleda pro forma (...) jer zapravo tijela javne vlasti su ti koji odlučuju (...) a to djeluje kao instrumentalizacija

-
- 12 Vlada Republike Hrvatske, Odluka o osnivanju Savjeta za razvoj civilnoga društva (NN 14/2021), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_02_14_282.html
 - 13 Gong (2022), Žeton udruge oblikuju zakone protiv korupcije, dostupno na: <https://gong.hr/2022/09/09/zeton-udruge-oblikuju-zakone-protiv-korupcije/>

civilnog društva ili smokvin list za participaciju, a javni interes ostaje nezastupljen jer se uvijek ide niz dlaku onom što Vlada ionako želi pa onda ti ni ne treba tijelo, već imaš, već možeš radit kako hoćeš.

Gong

Osim problematične i često netransparentne prakse imenovanja organizacija civilnog društva u radna i savjetodavna tijela, zabrinjava i nedostatak komunikacije sa tijelima javne vlasti, kao i manjkavi procesi donošenja odluka u osnovanim tijelima. Organizacije koje su sudjelovale u istraživanju, a imaju iskustva kao članice radnih ili savjetodavnih tijela, ukazuju na nedostatnu kvalitetu participacije i percipiraju ta tijela često kao formalni okvir za participaciju koji ostaje samo to – forma. Time radna i savjetodavna tijela u kojima organizacije civilnog društva sudjeluju, često prestaju biti mjesta dijaloga i participacije u donošenju javnih politika.

Nekako više forma, samo da se zadovolji da neki broj organizacija sudjeluju tu. Obično na tim sastancima, kad smo sudjelovali, uglavnom to bude kao unaprijed sve već dogovoreno. Oni otvore kao neku raspravu, što bi se trebalo raditi, mi kažemo svoje komentare na to – slažemo se, ne slažemo se. Ali iskreno, vrlo malo toga oni uvažavaju, to je čisto da oni mogu u izvješću napisati da je sudjelovalo, tipa deset udruga. Ali kao neko pravo i zajedničko sudjelovanje, mislim da nismo došli do toga.

MoST

Čak i ako se u radnu skupinu izabere nekoga koji ima nešto za reći, pitanje je čemu, jer ne postoji zapravo pravi dijalog u kojem je moguće bilo o čemu raspravljati i propitivati i onda argumentirano donositi neke odluke, pa je zapravo svejedno sjedi li u toj radnoj skupini netko izabiran transparentno ili netransparentno, koji ima što za reći ili nema što za reći, jer nije niti pozvan da nešto suštinski reče, da bi se donijela odluka koja je temeljena na parcipativnosti.

Dragana Knezić

Postoji to povjerenstvo za osobe s invaliditetom RH, sve nalikuje onako često na neku predizbornu kampanju, tu se iskoristi neki period da bi se neke stvari kao obećale, pokazalo razumijevanje i to. Ali generalno neka kvalitetna participacija da stvarno to postoji, neka suradnja, da postoji neki feedback, di ti s nekim pričaš, pa ti on kaže – to ne možemo, možemo ove stvari. To se zapravo nikad nije desilo i ja to nisam nikada kvalitetno doživio.

SUZAH

Organizacije koje su članice radnih skupina u svom području navode i probleme ne sastajanja određenih tijela, što se posljedično odražava i na neučinkovitost tih radnih

skupina pri iznalaženju rješenja za društvene izazove i unaprjeđenje javnih politika. Organizacije stoga zaključuju da su radne skupine ponekad same sebi svrha, a ne alat za stvarno unaprjeđenje ili promjenu politika. Situacija u kojoj su organizacije civilnog društva imenovane u sastav radnih skupina, ali zapravo ne mogu participirati u njihovom radu, dovodi do paradoksa i odustajanja organizacija od sudjelovanja u formalnim procesima donošenja politika.

Recimo ova sada radna skupina za ranu intervenciju je zapravo poražavajuća, zato što je to u jednu ruku izuzetno bitna tema, gdje mi sudjelujemo od 2019. godine i mislim da su bile dvije sjednice i obadviije su bile totalno niš koristi. Tako da u neku ruku postoji kao okvirna participacija, te radne skupine mi se čine kao nekakav alat koji smo mi natjerani da ga koristimo kao trend koji postoji u Europi, ali nikad zapravo on nema nekakvu kvalitetu, jer kažem, kao da radna skupina postaje sama sebi svrha. Valjda služi da u nekom trenutku kada netko pita što je s ranom intervencijom u Hrvatskoj koja je, ono, goruća tema, netko kaže – pa imamo radnu skupinu.

SUZAH

Znači ti si negdje tamo imenovan u neko radno tijelo, ne dobivaš nikakve pozive na sastanke jer se oni jednostavno nisu održali dvije godine, pa se onda postavlja pitanje – što s tim – da li si ti tamo imenovan ili imenovana samo pro forme da bi netko mogao reći evo, ali mi smo imali radnu skupinu, primjerice vezano za javne politike o klimatskim promjenama, a činjenica je da se zapravo ta radna skupina nije sastala u dvije godine ni jednom.

Zelena akcija

Problemi u pravu na participaciju očituju se i u manjkavosti u radu Savjeta za razvoj civilnog društva, koji je gotovo u potpunosti prestao biti mjesto savjetovanja i dijaloga organizacija civilnog društva s Vladom. Osim već navedenih problema izbora članova i članica radnih skupina preko Savjeta za razvoj civilnog društva, organizacije čiji članovi jesu predstavnici u Savjetu navode i probleme stavljanja na dnevni red tema koje Savjet razmatra, kao i pitanje kvalitete rasprava. Iako su zadaće Savjeta sudjelovanje u kontinuiranom praćenju i analizi javnih politika koje se odnose i/ili utječu na razvoj i djelovanje civilnoga društva i međusektorsku suradnju, sudjelovanje u davanju mišljenja Vladi o nacrtima propisa kojima se utječe na razvoj civilnoga društva, suradnja u planiranju prioriteta nacionalnih programa dodjele financijskih potpora projektima i programima udruga, organizacije

ističu da u raspravama tog tijela uglavnom nema prostora za ispunjavanje tih zadaća. Dodatno organizacije ističu i zabrinjavajuću praksu ne objavljivanja dnevnog reda i zapisnika sjednica Savjeta, što naglašavaju da je srozavanje ranije uspostavljenih standarda rada i transparentnosti rada Savjeta.

Mislim u konačnici, kada gledam kao predstavnik sektora osoba s invaliditetom, mislim da se skoro niti u jednom trenutku nismo uspjeli dotaknuti neke teme koja bi bila imalo fokusirana. Okej, naravno da su teme kao što su natječaji nekako dosta obuhvatne, ali generalno, ako postoje općenito predstavnici različitih sektora, bilo bi super da se je otvorio barem minimalni prostor da se konkretiziraju neki problemi i za tako nešto nije uopće bilo prostora. Niti je bilo inicijative niti je dnevni red otvorio tu mogućnost. Tako da Savjet u ovom sazivu u kojem sam ja sada prvi put, generalno gledajući nije imao nikakve veze sa sektorom ili sa bilo čime.

SUZAH

I uopće teme nisu one koje su nužno vezane za civilno društvo, tako da su se na prošloj sjednici predstavljale udruge – , imale su priliku na Savjetu se predstavljati udruge sa svojim projektima što nije nešto što je potrebno za taj format, plus recimo Crveni križ, vatrogasci, prva pomoć, mislila sam si –gdje sam zalutala. Uz sve probleme civilnog sektora to nije mjesto gdje to trebamo slušati. Mislim da je prilika, da mi udruge koristimo Savjet kao neki alat, značajno smanjena uslijed covid, a onda je kasnije covid postao izgovor da se ranije uspostavljeni i modeli rada više ne vrate.

RODA

Primijetila sam kada je bila zadnja sjednica da tada nije bilo zapisnika od nekih sjednica od prije i sada sam išla ponovno pogledati i zadnji zapisnik je od 28. prosinca 2021. Netko tko ne zna da postoji stranica na Youtubeu sa svim sjednicama Savjeta, ne zna da može proći tamo i poslušati snimku. Vidim da za nekoga tko nije član, članica Savjeta ima manje prilika za sudjelovanje nego što smo imali prije.

RODA

Osim kroz sudjelovanje u radnim skupinama i sličnim tijelima za donošenje javnih politika i zakona, mogućnost participacije civilnog društva trebala bi dodatno biti osigurana kroz javna savjetovanja, koja se odvijaju putem Središnjeg državnog internetskog portala za savjetovanje s javnošću (e-Savjetovanje). Glavna svrha e-savjetovanja jest “prikupljanje informacija o stavovima, prijedlozima i

14 Vlada Republike Hrvatske, Odluka o osnivanju Savjeta za razvoj civilnoga društva (NN 14/2021), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_02_14_282.html

interesima građana vezanim uz određenu javnu politiku, kako bi se podigla razina razumijevanja i prihvaćanja ciljeva politike, ali i radi uočavanja slabosti i negativnih učinaka javne politike koje treba na vrijeme otkloniti”⁴⁵. Međutim, i dalje zabrinjavaju brojni problemi vezani uz ovaj oblik javnog savjetovanja, poput skraćivanja roka savjetovanja i nedostatak obrazloženja za to, slučajevi neobjavljivanja izvješća o provedenom savjetovanju kao i ne donošenja ili neobjavljivanja planova savjetovanja s javnošću⁴⁶. Osim navedenih zabrinjavajućih trendova, iskustva organizacija civilnog društva koji sudjeluju u e-savjetovanjima ukazuju na manjak smislenosti ovakvog oblika savjetovanja, obzirom na to da se komentari predlagatelja upućeni tijelima javne vlasti putem javnog savjetovanja, vrlo rijetko uzimaju u obzir.

Mislim da, posebno vezano za LGBT prava je sve pro forma. Sudjelovali smo u raspravi oko zakona o udomiteljstvu kada je bio na javnom savjetovanju ili kada su tako neke teme koje uključuju životne partnere. Najbolje što dobijemo je “primljeno na znanje”, a uglavnom bude neki generički komentar. Tako da mislim da se sve to radi da bi se zadovoljila neka forma, ali da javno savjetovanje i nekakve kao promjene, ukoliko to već nije politički in-line s odlukama koje su donesene unaprijed, nula bodova.

Dugine obitelji

Nekako baš ne vidim da su inputi organizacija civilnog društva ozbiljno razmotreni. Jasno mi je da ne mogu uvijek svi biti prihvaćeni, ali niti ne vidim da ih se uzima u obzir, u razmatranje, da se uopće promišlja o predloženom, nego se automatizmom birokratski odbija drugim riječima, tako da je jako teško nadati se da bi se kroz e-savjetovanje nešto moglo poboljšati.

Zagreb Pride

-
- 15 Središnji državni ured za razvoj digitalnog društva, Državni tajnik Gršić: Projektom e-Savjetovanja uključujemo naše građane u proces odlučivanja, dostupno na: <https://rdd.gov.hr/vijesti/drzavni-tajnik-grsic-projektom-e-savjetovanja-ukljucujemo-nase-gradjanu-u-proces-odlucivanja/1967>
 - 16 Kuća ljudskih prava Zagreb (2022), Ljudska prava u Hrvatskoj: pregled stanja za 2021. godinu, dostupno na: https://www.kuca-ljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2022/04/KLJP_GI2021-Online_2704.pdf

Pa ništa, to je bez veze, čemu uopće služe. Mislim ja ne vidim funkciju toga jer je to iscrpljivanje kapaciteta organizacija civilnog društva i možda smo i mi krivi za to što se iscrpljujemo u tome, jer generalno, ako se nešto prihvaća, to se prihvaćaju tipa lingvistički neki prijedlozi i eventualno će se dogoditi da će u nekakvom nabranju nekakvih sedam stvari, i ti ubaciš osmu stvar – ajde dobro ubacit ćemo i tu osmu stvar. To su jedini primjeri gdje se ja mogu sjetit baš da se promijeni nešto putem e-savjetovanja.

SUZH

Primjećujemo trend da uglavnom odgovori budu – primljeno na znanje ili nije predmet izmjena.

CZMOS

Sve komentare koje smo stavile unutra i prijedloge su ili kratko primljeni na znanje ili su odbijeni tako da smo dosta obeshrabrene, a koliko primjećujem to je neka praksa. Mislim da je tu već dosta izvjesno da je to zapravo samo jedan formalan proces u koji se ne možemo uključiti na pravi način.

RODA

Iz svega navedenog, može se primijetiti zabrinjavajući trend nevoljkosti suradnje institucija sa organizacijama civilnog društva, te održavanje savjetovanja radi zadovoljavanja forme. Da “progresivne organizacije civilnog društva imaju sve manje mogućnosti za stvaran utjecaj kroz postojeće institucionalne mehanizme za zagovaranje, kroz sudjelovanje u radnim skupinama, tijelima te konzultacije sa zainteresiranom javnošću”¹⁷, potvrđuje i recentno istraživanje o organizacijama civilnog društva za zaštitu ljudskih prava. Ono što dodatno zabrinjava jest nedostupnost javnih informacija i nevoljkost suradnje koja je posebno vidljiva i problematična prema organizacijama civilnog društva koje se bave pravima izbjeglica, migranata i tražitelja azila, ali i prema organizacijama koje se bave zaštitom okoliša.

Nevoljkost suradnje dijela institucija još je jasnija u kontekstu pristupa informacijama, pogotovo što se tiče Ministarstva unutarnjih poslova, gdje zapravo jako teško dolazimo do informacija koje bi trebale biti javne i koje su nama nužne za rad (...) na upite odgovor

17 Centar za mirovne studije (2022), Novi početak: Podloga za raspravu o novom pristupu, pozicioniranju i radu progresivnih ljudsko-pravaških organizacija u Hrvatskoj, dostupno na: https://www.cms.hr/system/publication/pdf/175/NOVI_PO_ETAK_-_Podloga_za_raspravu_o_novom_pristupu_pozicioniranju_i_radu_progresivnih_ljudsko-prava_kih_organizacija_u_Hrvatskoj.pdf

uopće uglavnom ne dobijemo, a kad tražimo informacije po ZPPi-u¹⁸, onda često ili produljuju rok za odgovor ili navode administrativne razloge kako bi izbjegli odgovor. Posljedice ovoga smo primijetili i u kontekstu pripreme izvještaja za Agenciju za temeljna prava EU, gdje Ministarstvo unutarnjih poslova redovito informacije odbija dostaviti nama, nego ih dostavlja direktno Agenciji, usprkos zamolbi Agencije i činjenici da smo podugovoreni partner za Hrvatsku.

Centar za mirovne studije

Ja mislim da je došlo do promjena na gore (...) da je unatrag nekih četiri, pet godina prisutno pa gotovo ignoriranje uopće postojanja organizacije civilnog društva, ono ponekad ne izazoveš gotovo pa nikakvu reakciju sa svojom akcijom, sa svojim komentarima, s bilo čim što je možda i gore od situacije prije kada si barem si nekog razljutio pa je imao potrebu s tobom voditi nekakav dijalog... Ne vide nas kao bilo kakav faktor u društvu i mislim da je izuzetno loše što nema dijaloga, ignoriraju nas. Još bi jednu stvar spomenula koja mislim da je izuzetno bitna za rad okolišnih organizacija, a to je da je teže doći do informacija. Znači, nama se unatrag dvije godine otežava uopće pristup okolišnim informacijama i to toliko da na primjer ne odgovore na informaciju koju si tražio i tvrde da to što pitaš uopće nije informacija, da se to ne smatra informacijom, onda ne donesu o tome rješenje nego samo kao smatraju da je to obavijest, tako da je ograničeno i pravo žalbe povjereniku za informiranje.

Zelena akcija

Dodatno posebno zabrinjava što organizacije civilnog društva koje se uz pružanje direktne podrške se bave i zagovaranjem ljudskih prava nemaju pristup institucijama u kojima su smješteni tražitelji azila i osobe pod međunarodnom zaštitom, a što dodatno otežava rad tih organizacija. To pokazuje nastavak trenda urušavanja međusektorske suradnje između branitelja ljudskih prava koji se bave pravima izbjeglica i institucija nadležnih za tu problematiku.

Centar za mirovne studije od 2018. nema pristup Porinu niti detencijskim centrima, što nam konkretno onemogućuje rad, odnosno otežava ga. Smatram da se to dodatno produbilo kroz koronu gdje su onda i druge organizacije onemogućene u pristupu, a situacija se nije promijenila smirivanjem pandemije.

Centar za mirovne studije

18 Zakon o pravu na pristupu informacijama (NN 25/13, 85/15, 69/22), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/126/Zakon-o-pravu-na-pristup-informacijama>

Financiranje rada na zaštiti i promociji ljudskih prava

Ključni problemi

- *Nastavlja se trend nepostojanja i nedostatka financiranja iz nacionalnih izvora za programe organizacija civilnog društva koje se bave ljudskim pravima, a posebice zabrinjava nedostatak financiranja watchdog, istraživačkih i zagovaračkih aktivnosti, te nedostatak ili nepostojanje natječaja za financiranje aktivnosti organizacija civilnog društva za određene goruće društvene izazove i probleme.*
- *Funkcioniranje organizacija civilnog društva i dalje je opterećeno sve većim administrativnim zahtjevima, što im oduzima velik dio ljudskih i financijskih resursa nauštrb kvalitetnog osmišljavanja i provođenja programskih aktivnosti.*
- *Administrativni zahtjevi koje organizacije moraju ispunjavati sve su veći i kontinuirano rastu, a financijske podrške za osiguravanja održivog administrativnog, financijskog i operativnog poslovanja udruga ne prate te zahtjeve.*
- *Nedostatno financiranje iz nacionalnih izvora za organizacijski razvoj manjih i novih organizacija civilnog društva često je velika prepreka za kontinuirani i održivi rad na zaštiti i promociji ljudskih prava, pogotovo za organizacije koje djeluju izvan većih urbanih sredina.*
- *Iako i dalje pravladavajući, jednokratni jednogodišnji projekti nisu prikladni oblici za financiranje dugoročnih programa podrške koje organizacije civilnog društva pružaju građanima poput besplatne pravne pomoći ili psihološkog savjetovanja te bespotrebno administrativno opterećuju organizacije, ali i tijela javne vlasti.*
- *Kašnjenja u otvaranju najavljenih natječaja, dugotrajni postupak evaluacije i objave rezultata natječaja i dalje su prisutni problemi kod natječaja iz Europskog socijalnog fonda i lokalnih natječaja, dok je kod nekih natječaja financiranih iz državnog proračuna uočeno smanjenje financijskih sredstava u*

odnosu na izvorno zatražena sredstva, što negativno utječe na planiranje, razvoj i financijsku održivost organizacija civilnog društva i rad na zaštiti i promociji ljudskih prava.

Osiguravanje slobodnog pristupa izvorima financiranja za aktivnosti organizacija civilnog društva važan je preduvjet kako bi branitelji ljudskih prava mogli raditi na zaštiti i promociji ljudskih prava i ostvariti pravo na slobodu udruživanja. Iz tog je razloga otežavanje i ograničavanje pristupa financiranju u mnogim europskim zemljama uočeno kao opasan trend kojim se nastoji ograničiti prostor djelovanja civilnog društva. U odnosu na Hrvatsku, zabrinjava nepostojanje i nedostatak financiranja iz nacionalnih izvora (natječajni ministarstava, Europskog socijalnog fonda i Vladinih tijela) za programe organizacija civilnog društva koje se bave ljudskim pravima. Posebice je vidljiv nedostatak financiranja *watchdog*, istraživačkih i zagovaračkih aktivnosti, te nedostatnost natječaja za financiranje aktivnosti organizacija civilnog društva za određene goruće društvene izazove i probleme – primjerice, za borbu protiv korupcije, seksualna i reproduktivna prava, građanski odgoj i obrazovanje, rodnu ravnopravnost, pravo na zdravlje i pristup zdravstvenoj zaštiti, antidiskriminaciju, prava LGBTIQ osoba ili ljudska prava i demokraciju u digitalnom okruženju.

Ja bi rekla da je nama problem, mi zapravo nemamo nacionalne izvore financiranja za mnoge važne teme s kojima se bavimo pa nemamo ni za antikorupciju (...) S jedne strane dakle imamo, imamo prepoznatu korupciju kao veliki problem uz mnoštvo indikatora, uz to da svjedočimo dakle hapšenju ministara, korupciju u samom vrhu vlasti, ne samo na nekoj lokalnoj razini, a istovremeno dakle nemamo, nemamo natječaja da se uopće da se bavimo borbom protiv korupcije. To vidim stvarno kao problem.

Gong

Svođenje civilnog društva, čak i onoga koje direktno pruža usluge na humanitarno karitativni aspekt, vatrogasne mjere, uglavnom su zatvoreni kanali financiranja koji omogućavaju bilo kakav iskorak, ponudit nešto novo, pilotirat, testirat, ponudit nova rješenja, mi to više nemamo (...). Projektni su pozivi napravljeni kao natječajni za usluge, kao podugovaranje usluga, a ne pozivi za projekt. A što se tiče zaštite ljudskih prava to je vrlo rijetko i možda na nekakvim lokalnim razinama i mali novci su za to osigurani.

Dragana Knezić

Neke teme u okviru ljudskih prava su potpuno ispale, na primjer ženska prava i to specifično seksualna i reproduktivna prava.

CEST

Financiranje na nacionalnoj razini nije usmjereno uopće na udruge koje se bave ljudskim pravima.

RODA

Ne bih rekao da postoji ikakav prostor za LGBTIQ organizacije da se prijavljuju za projekte osim ako neće raditi vratolomije i izmišljati neku treću priču da se uklopi u raspisani projektni natječaj. Ali baš da postoji nekakva strategija ili program koji bi podržavao rodnu ravnopravnost, koji bi podržavao primjerice seksualnu edukaciju, koji bi podržavao unaprjeđenje i zaštitu ljudskih prava građana temeljem njihove seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja, karakteristike koje su uostalom navedene u Zakonu za suzbijanje diskriminacije i drugim dokumentima, koliko ja znam toga nema.

Dugine obitelji

Natječaji kasne ili ih uopće nema. Vezano za našu, LGBTIQ temu, to je gotovo nepostojeće. Pristup financiranju našeg rada je svakako otežan, nije adekvatan, ne osiguravaju se sredstva niti raspisuju natječaji, te se ne pokrivaju sve bitne društvene teme.

LORI

Na nacionalnom nivou praktički nema natječaja za ljudskopravaške organizacije. Jedna od osnovnih djelatnosti IPC-a je pružanje besplatne pravne pomoći koja je financirana isključivo iz Državnog proračuna od strane Ministarstva pravosuđa i uprave (...) Sredstva dodijeljena organizacijama civilnog društva nisu niti približno dostatna za održivost organizacija pružatelja primarne pravne pomoći.

IPC

Osim što organizacije jasno ukazuju na nedostatan financiranje iz nacionalnih izvora za istraživački i zagovarački rad za zaštitu i promociju ljudskih prava, te za niz aktualnih tema u društvu, dodatan problem je i nedostatak određenih vrsta podrške. Naime, vrlo je malo podrški koje bi financirale organizacijski razvoj, a nedostaje i podrški kojima bi se financiralo održivo administrativno i financijsko poslovanje udruga, dok istovremeno rastu administrativni zahtjevi koje organizacije moraju ispunjavati. Također nedostatan je i financiranje za podmirivanje troškova osnovnog poslovanja poput režija, troškova telekomunikacije i slično, a koji kontinuirano rastu. Nedostatak natječaja iz nacionalnih izvora koji bi omogućili organizacijski razvoj za manje i nove organizacije civilnog društva je često velika prepreka, pogotovo za organizacije koje djeluju izvan većih urbanih sredina.

Nedostaje ad hoc financiranje i financiranje za organizacijski razvoj i stabilnost.

Pariter

Mislim zapravo je poražavajuće što vidiš ljude koji žele u svojoj zajednici potencijalno napraviti neke promjene, žele se zalagati za neku populaciju i upotpuniti neke usluge koje fale, a nema podrške, u sferi ljudskih prava:, pravo na zdravlje i zdravstvo, pravo na neke osnovne socijalne usluge, pravo na odmor, pravo na kulturu, pravo na sport, pravo na nekakvo slobodno vrijeme. To udruge često pružaju, ali imaju značajan problem, gdje im moraš reći možda kroz šest godina ćete moći prijaviti mali Erasmus. Sve i drugo da preporučiš je i tebe strah da će ljudi satrati u nekoj administraciji i zapravo uopće nemamo neki bazen tih nekakvih lako dostupnih natječaja i lako provedivih natječaja (...) mislim ljudi zaposle radne terapeute ali to nije to, i to se volonterski odrađuje, ali ono, da prvu osobu ti zapošliš sa nekim jasnim ciljem, da se razvija organizacija, toga nema.

SUZH

Drugi problem je u tome što sve veći broj projekata, koje provodimo, tek u vrlo maloj mjeri pokrivaju troškove hladnog pogona. Dakle, mi zapravo možemo vrlo male iznose koristiti za pokrivanje računa i još gore u ulaganje za temeljnu infrastrukturu. A mislim da je to neki opći trend, i dakle, onda tu moramo jako puno improvizirati.

Documenta

Lokalno financiranje je fragmentirano i više simbolično nego smisleno u kontekstu financijske održivosti.

PaRiter

Financiranje organizacija civilnog društva iz lokalnih i nacionalnih izvora često je usmjereno na jednokratne jednogodišnje projekte. Dok ovakvo financiranje može biti učinkovito i korisno za neke vrste aktivnosti, ono nije prikladno za dugoročne programe podrške koje organizacije pružaju, poput besplatne pravne pomoći ili psihološkog savjetovanja. Takve se aktivnosti, međutim, često financiraju kroz jednogodišnje projekte, gdje organizacije civilnog društva prijavljuju svoje redovite aktivnosti svake godine iznova na natječaj, što je praksa upitne održivosti i dodatnog administrativnog opterećenja i za organizacije i za tijela javne vlasti.

Ono što bi bilo dobro mijenjati je da se sredstva ne dodjeljuju projektu na jednu godinu, tj. da projekt ne traje maksimalno godinu dana, nego da se dodjele sredstva na npr. dvije godine. To ti pruža veću sigurnost i financijsku stabilnost, nego da iz godine u godinu pišeš projektne prijave. Jer konkretno mi imamo projekt Ministarstva pravosuđa kroz koji pružamo besplatnu pravnu pomoć, za koji

stvarno nema smisla da svake godine nanovo apliciraš. Puno je jednostavnija varijanta, i jednoj i drugoj strani, dodijeliti financijsku podršku na npr. tri godine.

B.a.B.e.

A svi ti projekti su sad tako na godinu dana i nakon toga, iako si napravio nešto dobro za zajednicu, ti nemaš više financija, ako nemaš financija sve ti to pada u vodu.

MoST

Administrativno opterećenje jedan je od problema u financiranju organizacija civilnog društva koji je kontinuirano prisutan i znatno otežava rad organizacija.⁴⁹ Organizacije civilnog društva opetovano upozoravaju na prevelike i neučinkovite administrativne zahtjeve, koji su sve veći, a pri tome se primjećuje trend smanjivanja udjela projektnog financiranja radnih mjesta potrebnih za administriranje projekta. Trend prevelike i neučinkovite administracije najočitiji je u okviru Europskog socijalnog fonda, koji je iscrpljujuć i u kojem se pri praćenju projekta više pozornosti pridaje administraciji, formi i kvantiteti provedbe nauštrb kvalitete provedbe ciljeva projekta i rješavanju društvenih problema. Na taj način se pretjeranom birokratizacijom i administracijom slabi kvaliteta rada i mogućnost djelovanja organizacija civilnog društva.

Krutost implementacije u smislu budžetskih izmjena i opterećenja administracijom i suludim zahtjevima jeste izvjestan teret na organizacije civilnog društva.

PaRiter

Toliko je administracije, i mi zapravo gubimo suštinu i smisao nevladinog sektora. Jer mene promjena zapravo drži u ovome što radimo. Ne ono – zadovoljili smo formu i sad smo poslali izvješće za projekt. A sve je češće tako projektno postavljeno.

MoST

Briga oko administrativnog dijela i izvještavanja nekad uzima više energije nego što nam uzima samo planiranje, a išla bi možda i korak dalje pa rekla da nam u planiranju već izvještavanje ulazi u sastavni

19 Kuća ljudskih prava Zagreb (2020), Pristup financiranju za organizacije civilnog društva u Hrvatskoj, dostupno na: https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2021/03/Pristup-financiranju-za-organizacije-civilnog-drustva-u-Hrvatskoj_web.pdf

dio da, ako nećemo na smislen način moć izvjestit, nećemo moći niti provesti, a to je katastrofa, mislim kreativni i aktivistički dio organizacije se projektnim financiranjem sustavno uništava.

YIHR

Mislim da sad jednostavno svaka organizacija civilnog društva mora imati minimalno jednu, a poželjno i više osoba koje imaju to administrativno znanje jer su jednostavno projekti u tom smislu sve zahtjevniji i mislim da je to vrlo opterećujuće.

Zelena akcija

Dodatno je zabrinjavajuće što se i dalje nastavljaju problemi u objavljivanju natječaja i rezultata natječaja za financiranje.²⁰ Kod natječaja financiranih iz državnog proračuna su uočeni problemi značajnog smanjenja finansijskih sredstava u odnosu na izvorno zatražena sredstva, a kod natječaja iz Europskog socijalnog fonda problemi su u dugotrajnim procesima evaluacije i kašnjenjima otvaranja natječaja koji su u najavi. Problemi dugotrajnog postupka evaluacije i objave rezultata natječaja prisutni su i u financiranju organizacija civilnog društva iz lokalnih proračuna. Sve navedeno značajno negativno utječe na planiranje, razvoj i finansijsku održivost organizacija civilnog društva.

Problem je izuzetno široki vremenski okvir za rezultate, što dovodi organizacije u nezavidnu poziciju otežanog planiranja rada i prijave projekata, radi čega kontinuirano jesu pod pritiskom i krizi radi nemogućnosti pravovremenog namicanja sredstava i kontinuiteta rada.

PaRiter

[Vezano uz lokalno financiranje] Predviđiš početak provedbe projekta, a isti ti bude odobren šest mjeseci nakon i onda zapravo sve aktivnosti moraš provesti u dva mjeseca umjesto u osam koliko je zamišljeno.

B.a.B.e.

Imamo sad primjer tzv. covid natječaja koji su raspisani u prosincu 2020. a u srpnju 2022. su objavljene odluke o financiranju i sad će se raditi na potrebama zajednice vezano za pandemiju i korona krizu. To je toliko apsurdno.

LORI

²⁰ Ibid.

Javna podrška radu branitelja ljudskih prava

Ključni problemi

- *I dalje izostaje javna podrška političara i drugih dužnosnika braniteljima ljudskih prava i njihovim organizacijama, dok je javna podrška institucija na nacionalnoj razini, izuzev pravobraniteljstva, gotovo isključivo deklarativna ili je uopće nema.*
- *Diskreditiranje i delegitimiranje branitelja ljudskih prava u javnosti od strane ultra-konzervativnih i populističkih političara i dalje je prisutan problem dok posebno zabrinjavaju slučajevi diskreditiranja branitelja ljudskih prava od strane najviših državnih dužnosnika – predsjednika i premijera – što dodatno otežava rad branitelja ljudskih prava i relativizira vrijednost ljudskih prava u demokratskom društvu.*
- *I dalje svjedočimo postojanju negativne percepcije o braniteljima ljudskih prava u javnosti, posebice onih koji se bave ljudskim pravima marginaliziranih ili ugroženih društvenih skupina, poput LGBTIQ osoba, izbjeglica i azilanata, pripadnika nacionalnih manjina ili žrtava obiteljskog ili rodno uvjetovanog nasilja te u području suočavanja s prošlošću koji se i dalje suočavaju sa zastrašivanjem i, verbalnim prijetnjama.*
- *Posebno zabrinjavaju prijetnje koje dobivaju branitelji ljudskih prava kada se bave politički aktualnim i društveno polarizirajućim temama, što ne utječe negativno samo na rad branitelja ljudskih prava, nego i na širu zajednicu korisnika i članova organizacija za ljudska prava, te žrtava kršenja ljudskih prava.*
- *Političari i dužnosnici i dalje propuštaju jasno i nedvosmisleno osuditi prijetnje i diskreditaciju branitelja ljudskih prava, čime se šalje indirektna poruka javnosti da se takvo ponašanje odobrava, što dovodi do društvene normalizacije i prihvatljivosti određene razine govora mržnje i prijetnji, koje nailaze na osude samo kad dođu do ekstrema.*

Javna podrška donositelja odluka

Kako bi branitelji ljudskih prava mogli djelovati na učinkovit način i u sigurnoj okolini, važno je da politički i društveni akteri i donositelji odluka prepoznaju njihov rad na zaštiti i promicanju ljudskih prava te ga javno podržavaju. I dalje izostaje javna podrška braniteljima ljudskih prava i njihovim organizacijama od strane političara i predstavnika institucija. Organizacije koje su sudjelovale u istraživanju ističu institucije pravobraniteljstava kao institucije koje im daju stvarnu podršku u radu, dok je javna podrška drugih institucija na nacionalnoj razini gotovo isključivo deklarativna ili je uopće nema. Dodatno, zabrinjava portretiranje branitelja ljudskih prava i organizacija civilnog društva kao potrošača proračuna, neradnika i onih koji nanose štetu interesima države.

Mislim da je podrška političara ograničena. Što se tiče institucija mislim da je jedina podrška koju smo dobivali u razdoblju od protekle četiri godine bila od strane pučke pravobraniteljice. Od ostalih ne samo da nije bilo podrške, već je i suradnja izostala upravo zato što smo branitelji ljudskih prava.

Centar za mirovne studije

Ne mislim da je nešto povoljno što se tiče vladajućih političara, premijera i predsjednika, ne mislim da se ljudskopravaške organizacije dobro tretiraju i portretiraju. Dapače, mislim da su nerijetko i napadnute od strane institucija i prozivane. (...) Maltene nas portretiraju kao, kako bi rekla kruhoberci. Dakle kao oni koji sišu neki novac iz proračuna, a ne doprinose, ili kao, tako nas je Plenković nazivao, nekim profesionalnim prijaviteljima, recimo.

Gong

Ja tu ne vidim neku veliku značajnu podršku, osim u kontekstu nekih potencijalno naslikavanja, s vremena na vrijeme. Nama je bio jako simptomatičan primjer Bandić koji je redovito dolazio na obilježavanje Svjetskog dana svjesnosti o autizmu, koji je otvoreno bio lagao da će se graditi novi centar za autizam. Što je ispalo istraživanjem saveza da je bilo podloge za koruptivne radnje u njegovom prvom mandatu, zamjena zemljišta i takve stvari gdje zapravo mjesto koje je on reklamirao grad dobio zamjenom zemljišta za jedno puno kvalitetnije zemljište. Tako da u tom smislu, to je jedan ružan primjer, što znači suradnja s političarima, gdje je zapravo organizacija iskorištena i neka događanja organizacije iskorištena za prikupljanje političkih poena, a zapravo u konačnici neće ništa biti ili još gore,

netko se je doslovno bavio korupcijom oko te teme, samo sada tu baca ljudima prašinu u oči.

SUZAH

Podrška postoji od strane tijela odnosno međunarodnih organizacija i ureda koji rade neki tip pravobraniteljskog posla bila nacionalna, supra nacionalna ili u ovom kontekstu europska razina, razina Ujedinjenih naroda. Taj tip podrške koja se manifestira u obliku usvajanja naših komentara preporuka, savjeta ukazivanja, prigovora, pritužbi, u godišnja izvješća u preporuke država, u razne tipove intervencija prema donositeljima odluka, ona postoji i to je ujedno i jedina podrška koju mi imamo u svom radu, što se tiče nekako direktno nositelja odluka, onda je ta podrška niska.

YIHR

Branitelji ljudskih prava i dalje su izloženi diskreditiranju i delegitimiranju u javnosti, posebice od strane ultra-konzervativnih i populističkih političara te medija bliskih desnom političkom spektru. Posebno zabrinjavaju slučajevi diskreditiranja branitelja ljudskih prava od strane najviših državnih dužnosnika – predsjednika i premijera – što dodatno otežava rad branitelja ljudskih prava i relativizira vrijednost ljudskih prava u demokratskom društvu.

I ono što se nama još dogodilo ove godine je da u slučaju Mirele Čavajda kada smo bile inicijatorice inicijative Dosta! i sudjelovale aktivno u promicanju Mirelinih prava da ostvari prekid trudnoće u Hrvatskoj jednako kao i druge žene koje se nađu u toj situaciji, da su nas određeni portali blatili i prozivali gotovo čedomorkama i ubojicama, na što se nismo htjele javno obazirati, niti se braniti u javnosti, ali razmatramo podnošenje tužbe protiv jednog portala, zajedno sa još nekoliko organizacija koje su prozvali da promiču usmrćivanje nerođene djece.

RODA

Kako šira javnost, tako i uži politički krug, skloni su govoriti temeljem postojećih predrasuda bez stvarnog interesa u naš rad (...) Konkretno, u slučaju s Milanovićem, on se naprosto zaleti u svojim izjavama i ne zna kad treba stati (...) daje izjave na temelju osobnog mišljenja koje se temelji na predrasadama i stereotipima, potpuno neargumentirano. I naravno, nakon našeg odgovora, on ne priznaje svoju pogrešku nego nastavlja dalje. Sigurno u tome nije usamljen jer često kad se priča negativno o ženskim organizacijama koristi se "one babe" što je nekad direktno vezano za nas, a nekad se samo sve osobe koje rade sličan ili isti posao poistovjećuje s našim imenom.

B.a.B.e.

I treća stvar koja mi pada na pamet je da sam vrh Vlade i premijer često puta, želeći na taj način diskreditirati nekoga, ustvari one koji su mu protivnici proziva aktivistima i aktivistkinjama, implici-

rajući da su udruge leglo njegovih političkih oponenta i onih koji zapravo politički žele uništiti ovu zemlju (...) Totalno je redefinirao izraz aktivizam i aktivist i aktivistkinja i stavio u negativan kontekst i to mu služi, ono koliko ja primjećujem, to stalno vadi iz rukava. Kao da je nelegitimno to što netko aktivno djeluje u udruzi i onda se baci u političke vode, a to što hrpa ginekologa i liječnika imaju svoje privatne prakse pa uđu kao političari gdje kroje javne politike, s tim nema problem. Tako da mislim da se udruge blate na različite načine i da oni koji bi trebali voditi računa da se zaštiti ugled udruga ne rade svoj posao, a udruge su prezauzete svojim aktivnostima i izvještajima da bi se branile, a osim toga i zašto bi se branile.

RODA

Konkretan primjer jest bio kada su zastupnici most-a najavili tužbu koja još uvijek nije podnesena protiv Zagreb Pride zbog našeg javnog reagiranja, vidimo to kao oblik političkog pritiska pa čak i pokušaj nekakvog ušutkivanja, a generalno u jednom dijelu političkog spektra nas se stalno, LGBT organizacije generalno, a onda i Zagreb Pride, proziva za lažne stvari, od propagiranja određenih stvari koje ne propagiramo i slično.

Zagreb Pride

Negativna percepcija, prijetnje i zastrašivanj branitelja ljudskih prava

I dalje svjedočimo postojanju negativne percepcije o braniteljima ljudskih prava u javnosti. Posebno zabrinjava slučaj višegodišnjeg zastrašivanja branitelja okoliša Nikole Tesle koji je zbog svog zalaganja za čist i zdrav okoliš bio izložen različitim pritiscima u svojoj lokalnoj zajednici. Tesla je u nastojanju da osigura zdrav okoliš izgubio i tužbu protiv općine, što je rezultiralo ogromnim sudskim troškovima kojih se općina i komunalno poduzeće nisu htjeli odreći, iako je njegov zahtjev za zatvaranje odlagališta bio opravdan. Ovaj primjer negativno utječe na rad branitelja ljudskih prava jer ima odvrćajući učinak na zalaganje za javni interes i ljudska prava koje neće biti nagrađeno, već kažnjeno.²¹

Rad na ljudskim pravima marginaliziranih ili ugroženih društvenih skupina, poput LGBTIQ osoba, izbjeglica i azilantata, pripadnika nacionalnih manjina ili žrtava obiteljskog

21 Zelena akcija (2022), Dobrotvorna akcija: Doniraj za Nikolu Teslu – branitelja okoliša!, dostupno na: <https://zelena-akcija.hr/hr/vijesti/dobrotvorna-akcija-doniraj-za-nikolu-teslu-branitelja-okolisa>.

ili rodno uvjetovanog nasilja te u području suočavanja s prošlošću, u dijelu javnosti se diskreditira i prikazuje kao protivan tradicionalnim vrijednostima, nacionalnim interesima i religijskim uvjerenjima većine. Branitelji ljudskih prava i njihove organizacije se suočavaju sa zastrašivaњem, verbalnim prijetnjama koje se očituje u telefonskim pozivima, anonimnim pismima, komentarima na internetu, na društvenim mrežama organizacija, kao i ispod članaka na online portalima.

Smatram da nam pozicija u javnosti svakako nije pozitivna u posljednje četiri godine, barem u kontekstu migracija, (...) rekla bih da je to vidljivo kroz količinu negativnih komentara nakon medijskih pojavljivanja gdje nerijetko bude i govora mržnje upućenog osobi koja je govorila u medijima. U slučajevima žena, to je vrlo često bude prijetnja seksualnim nasiljem. Na to postoji i određena fiksacija, ali generalno se baš vidi da ne postoji konkretna podrška, što mislim da je u vrijeme lokalnih izbora bilo još dodatno ugroženo smear kampanjom desnice, koja je, iako suluda i bez osnova, je naškodila civilnom društvu kao takvom.

Centar za mirovne studije

Biti izložen provokacijama, u najmanju ruku i činjenici da je omjer policije koji čuva skup od deset ljudi, djeluje kao da sama prisutnost represivne vlasti u količini da postoji pedeset policajaca na nas deset, stvara jedan težak osjećaj. Što se tiče prijetnji u zadnje četiri godine, nije baš bilo prijetnji smrću ali ono, ima tih situacija, više bih rekla govor mržnje nego što su prijetnje u smislu kaznenog djela.

YIHR

Da, i govor mržnje, znači direktni pozivi na nasilje i diskriminaciju i određeni drugi oblici uvredljivog, vulgarnog govora su kontinuirano usmjereni na djelovanje Zagreb Pridea. Primamo prijetnje, uvrede i razne druge vulgarne komentare i poruke na mail, društvenim mrežama. U nedigitalnom svijetu, poznato je da se kontinuirano u svibnju i lipnju oštećuju i skidaju zastave duginih boja, znači u fizičkom smislu, aktivnost organizacije biva izložena direktnom vandalizmom. Ovdje ne od političara, nego od građana.

Zagreb Pride

Posebno zabrinjavaju prijetnje koje dobivaju branitelji ljudskih prava kada se bave politički aktualnim i društveno polarizirajućim temama. Prijetnje i uvrede ne utječu negativno samo na rad branitelja ljudskih prava, nego i na širu zajednicu korisnika i članova organizacija za ljudska prava, te žrtava kršenja ljudskih prava.

Mi smo baš zadnje, kad smo radili istraživanje oko dezinformacija, zaprimale neke baš ozbiljne prijetnje i to smo prijavili policiji. Dakle

tema je bila istraživanje na jednom našem projektu koje se tiče covid-a i antivaksera i nakon toga smo zaprimili na Facebooku i putem mailova konkretne prijetnje koje su bile dovoljno ozbiljne da ih prijavimo policiji.

Gong

Svaki slučaj se promatra posebno i samo se ono što mi procijenimo da je potencijalno najopasnije ili koje je naprosto iz bilo kojeg subjektivnog razloga najuznemiravajuće, takve stvari se prijavljuju. Odnosno, postoji, na neki način, već visoka tolerancija na takav tip komunikacije i postupka se samo u najekstremnijim situacijama. Odnosno, prijavljuje se policiji, i tako dalje. (...) U zadnje četiri godine imali smo tri prijave. (...) Mislim da je policija, u čisto tom nekom, ono, procesnom smislu vrlo korektna, ok, ali iz toga se nikad ništa nije desilo. To nije polučilo nikakav poseban rezultat. Stvari se prime na znanje i to je to.

Documenta

Dobivamo prijetnje, pozivaju na našu smrt i ubojstva, i mislim – s jedne strane razumijemo, to su anonimni komentatori na internetu i moguće trolovi – ali ljude je strah, naši članovi to vide, primjerice lezbijski parovi s djecom i onda jednostavno više ne žele dolaziti na javna događanja Duginih obitelji jer ih je strah što ako netko od tih komentatora bude tamo i stvarno nešto napravi? Tako da mi imamo dvije kategorije događanja, zatvorena događanja za našu zajednicu i otvorena događanja za širu javnost. Idealno bi bilo da ne moramo imati takve podjele događanja... ali imamo, zato što je ljude strah da će njih netko napast, dolaze LGBTIQ osobe s djecom, i prvenstveno strah ih je da će im netko napasti djecu.

Dugine obitelji

Izostanak javne osude prijetnji

Izostankom jasne i nedvosmislene osude, odnosno propuštanjem prilike da se javno i izravno osude sve prijetnje i diskreditacije branitelja ljudskih prava, šalje se indirektna poruka javnosti da se takvo ponašanje odobrava. Umjesto preuzimanja odgovornosti za sprečavanje prijetnji i pritisaka prema braniteljima ljudskih prava i davanja legitimiteta njihovom radu, političari i dužnosnici svojim nereagiranjem propuštaju priliku za izgradnju otvorenog i demokratskog društva utemeljenog na poštovanju ljudskih prava bez nasilja i diskriminacije. Posebno zabrinjava što je došlo do određene normalizacije i prihvatljivosti određene razine govora mržnje, nasilja, prijetnji, koje nailaze na osude samo kad dođu do ekstrema.

A ne bi rekla da postoji neka jako glasna podrška. Rekla bi da će na načelnoj razini svi osuditi prijetnje kao takve, ali sad baš da će neko stati u obranu čuvara, čuvarice ljudskih prava, to ne bi rekla.

Gong

Mislim da političari/ke i/ili predstavnici/ice javne vlasti ne osuđuju javno napade na branitelje ljudskih prava, čime indirektno samo podržavaju nesigurnu realnost u kojoj žive branitelji ljudskih prava.

LORI

U smislu političara, znači, reagiranja vlasti dolaze samo kada su stvari ekstremne... Sve ovo ostalo, što možda nije rezultiralo nasiljem se, ne samo ignorira, nego se počelo shvaćati kao uobičajeno, očekivano, više se ne vidi kao nešto na što treba stalno kontinuirano ukazivati, kao što je na primjer uništavanje zastava.

Zagreb Pride

Kriminalizacija rada branitelja ljudskih prava

Ključni problemi

- *Branitelji ljudskih prava i organizacije i civilnog društva i dalje su izložene pokušajima zastrašivanja i kriminalizacije svog rada u slučajevima kada pokušavaju pomoći izbjeglicama, migrantima i tražiteljima azila na način da facilitiraju pristup azilu, uslijed čega su bili optuživani i presuđivani za ‘pomaganja u ilegalnom prelasku granice’.*
- *Kriminalizacija rada organizacija koje štite prava izbjeglica, migranata i tražitelja azila, uz direktne negativne posljedice na rad i živote branitelja ljudskih prava, ima i izravan negativan utjecaj na rad drugih organizacija za ljudska prava te odvrćajući učinak na izražavanje javne kritike i ukazivanje na kršenja ljudskih prava.*
- *Organizacije za zaštitu okoliša i dalje se suočavaju sa SLAPP tužbama kojima je namjera zastrašiti, cenzurirati i utišati rad branitelja ljudskih prava u području zaštite okoliša u postupcima čije odugovlačenje za sobom povlači probleme u vidu financijskog opterećenja, trošenja vremena i kapaciteta organizacija civilnog društva.*

Kriminalizacija solidarnosti i rada ocd-a za zaštitu ljudskih prava izbjeglica

U kontekstu kriminalizacije rada branitelja ljudskih prava izbjeglica i osoba koje traže međunarodnu zaštitu, u promatranom razdoblju zabilježeni su pritisci na branitelje ljudskih prava i organizacije koje štite prava izbjeglica, migranata i tražitelja azila. Pritisci kojima su izloženi branitelji ljudskih prava potvrđeni su i presudom Europskog

suda za ljudska prava u slučaju M.H. protiv Hrvatske²² u kojoj je utvrđeno kršenje ljudskih prava obitelji Hussiny, te vršenje pritisaka na odvjetnicu obitelji i aktiviste koji su pomagali izbjeglicama, kako bi odustali od podrške obitelji.

U 2021. godini zabilježen je još jedan slučaj pokušaja zastrašivanja i kriminalizacije rada organizacija civilnog društva koje štite prava izbjeglica i tražitelja međunarodne zaštite. Aktivist udruge Are You Syrious, presudom Prekršajnog suda u Vukovaru, kažnjen je novčanom kaznom od 60.000 kuna te 1.300 kuna sudskih troškova zbog 'pomaganja u ilegalnom prelasku granice' afganistanskoj obitelji Hussiny 2018., iako je njegova namjera bila facilitiranje pristupa azilu.²³

Po Draganovom je slučaju²⁴ definitivno jasno da se kriminaliziraju. Dakle, u tom konkretnom slučaju se na temelju optužbi protiv privatne osobe prvotno tražila sankcija za pravnu osobu, odnosno za organizaciju u kojoj je on volontirao, iz čega jasno proizlazi da se radilo o pokušaju zaustavljanja rada ili bar utjecanja na rad organizacije civilnog društva.

Centar za mirovne studije

Posebno zabrinjava slučaj pritiska na obitelj i uznemiravanja braniteljice ljudskih prava izbjeglica Tajane Tadić. Njenom partneru, iračkom državljaninu Omeru Essa Mahdiju kojem je 2018. godine odobrena međunarodna zaštita, MUP je 2020. godine povukao odluku o statusu izbjeglice jer je proglašen prijetnjom nacionalnoj sigurnosti, a on smatra kako je uzrok tome njegovo odbijanje djelovanja u svojstvu doušnika soA-e kao i aktivistički angažman njegove partnerice. U tijeku je postupak pred Ustavnim sudom u vezi osporavanja oduzimanja međunarodne zaštite,

22 Europski sud za ljudska prava, M.H. i drugi protiv Hrvatske (broj zahtjeva 15670/18 i 43115/18), studeni 2021., dostupno na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-213213>

23 Kuća ljudskih prava Zagreb (2022), Ljudska prava u Hrvatskoj: pregled stanja za 2021. godinu, dostupno na: https://www.kuca-ljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2022/04/KLJP_GI2021-Online_2704.pdf

24 Odnosi se na gore opisani slučaj aktivista udruge Are You Syrious.

dok je Omer Essa Mahdi u strahu od deportacije napustio Hrvatsku i potražio sigurnost u drugoj europskoj zemlji.²⁵

Pritisak se očituje u sudskom procesu u koji traje dvije i pol godine te u kojem od strane institucije i pravosuđa nije uvaženi niti jedan dokaz koji smo predali, a koji je u našu korist. Zbog navodne tajnosti podataka nismo bili upoznati niti smo se mogli očitovati na optužbe s kojima je moj partner bio suočen, a zbog kojih mu je oduzet azil. Nadalje, Visoki upravni sud je u svojoj presudi odbio prijedlog za izdavanje privremene mjere odnosno da se MUP-ova naredba o napuštanju Europskog gospodarskog prostora obustavi sve do donošenja konačne odluke o žalbi. S obzirom na to da je o mjeri odlučeno godinu i pol nakon nastupanja štetnih okolnosti, naša odvjetnica Sanja Bezbradica Jelavić tumači da se radi o povredi prava na suđenje, tj. donošenja odluke u razumnom roku. Dodatno, nerazumno vrijeme odlučivanja o hitnim mjerama ujedno predstavlja i potencijalnu povredu prava na život ili potencijalno nečovječno postupanje.

Tajana Tadić

Osim direktnih negativnih posljedica kriminalizacije na rad i život branitelja ljudskih prava i organizacija civilnog društva, ovi se postupci koriste i kao sredstvo za delegitimizaciju i diskreditiranje rada branitelja ljudskih prava u javnosti. Ovakvi pristisci imaju direktan negativan utjecaj na rad drugih organizacija za ljudska prava te imaju odvratajući učinak na izražavanje javne kritike i ukazivanje na kršenja ljudskih prava.

Navedeni pritisci svakako dovode do pojačanog opreza u radu, što je kod nekih organizacija dovelo i do potpune šutnje u javnom prostoru, odnosno do prestanka upozoravanja na nezakonita postupanja i kršenja ljudskih prava.

Centar za mirovne studije

25 Kuća ljudskih prava Zagreb (2022), Ljudska prava u Hrvatskoj: pregled stanja za 2021. godinu, dostupno na: https://www.kuca-ljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2022/04/KLJP_GI2021-Online_2704.pdf

SLAPP tužbe protiv organizacija civilnog društva

Pravne radnje investitora protiv okolišnih organizacija ili SLAPP (strategic lawsuit against public participation) usmjerene na cenzuru, zastrašivanje i utišavanje branitelja ljudskih prava i dalje su veliki problem s kojim se suočavaju organizacije koje se bave zaštitom okoliša. Protiv Zelene akcije, točnije tri odgovorne osobe, još 2017. godine pokrenut je takav postupak u slučaju projekta izgradnje golf resorta na Srđu poviše Dubrovnika koji je još uvijek u tijeku. Privatni investitor pokrenuo je kazneni postupak radi kaznenog djela protiv časti i ugleda i građanski postupak zbog naknade štete u kojem zbroj tužbenih zahtjeva (bez kamate i sudskih troškova) iznosi oko 200 000 kuna. Istovremeno, investitor je i od Trgovačkog suda zatražio donošenje privremene mjere kojom bi se Zelenoj akciji zabranilo aktivističko djelovanje i pravo na slobodu izražavanja za vrijeme realizacije projekta Srđ. Odugovlačenje postupka u tom predmetu za sobom povlači probleme u vidu financijskog opterećivanja, trošenja vremena i kapaciteta organizacije kao i negativne percepcije udruge u javnosti.

Mislim da je bitno za ovu svrhu spomenuti i da u biti takve vrste investitora imaju veliku podršku vlasti i to svih mogućih razina jer nas u nijednom trenutku nitko nije zaštitio u tom postupku ili zauzeo nekakav stav da su to možda nekakvi postupci koji se vode postupka radi, a ne zato što smo zaista nešto napravili. To sve traje od 2017. godine, a još uopće nije ničime počeo dokazivati taj tužitelj što smo mi točno napravili, kakvu štetu smo mu navodno prouzročili.

Zelena akcija

Osiguravanje slobodnog pristupa medijima

Ključni problemi

- *Iako organizacije ističu dobru suradnju sa nekim medijima i novinarima i novinarkama, ljudska prava su i dalje slabije zastupljena u mainstream medijima, koji slabo obrađuju sistavne probleme i policy prijedloge vezane uz poštivanje i zaštitu ljudskih prava koje predlažu organizacije civilnog društva, dok se nekim područjima ljudskih prava, poput prava LGBT osoba ili temama rodno uvjetovanog i obiteljskog nasilja, pristupa prigodničarski i senzacionalistički.*
- *Braniteljima ljudskih prava je pristup ključnim političko-društvenim emisijama na javnoj televiziji pristup i dalje otežan. Teme vezane uz prava marginaliziranih ili ugroženih društvenih skupina, poput LGBTIQ osoba, izbjeglica i tražitelja azila, te u području suočavanja s prošlošću i dalje su slabo prisutne u glavnim programima javne televizije.*
- *Iako su izrazito važni za promociju i zaštitu ljudskih prava i od posebnog značaja za branitelje ljudskih prava, Hrvatskoj i dalje nedostaju snažni i održivi neprofitni mediji čije je uloga posljednjih godina dodatno oslabljena nedostatkom održivog financiranja i ograničenim prostorom za njihovo djelovanje.*

Mediji kao posrednici u informiranju imaju ključnu ulogu za uspješan rad na zaštiti i zagovaranju ljudskih prava te su važan faktor za stvaranje sigurnog okruženja za djelovanje organizacija civilnog društva. Branitelji ljudskih prava kao generalni problem ističu slabiji interes medija za teme ljudskih prava – posebice se slabo obrađuju sistavni problemi i policy rješenja koja predlažu organizacije civilnog društva. Dodatno, nekim ljudskim pravima, poput prava LGBT osoba ili temama rodno uvjetovanog i obiteljskog nasilja, mediji često pristupaju prigodničarski i senzacionalistički, nastojeći postići što veću klikabilnost medijskog sadržaja u cilju stjecanja profita od oglašavanja.

Zainteresiranost se često svodi na senzaciju, s čime smo se borile prije 20 godina i kao da se opet to ponavlja na neki način. (...) Dodatno, činjenice s kojima se susrećemo vezano za naš rad u području zaštite ljudskih prava i suradnje s tijelima javne vlasti i slično kao braniteljice LGBTIQ prava – sve manje mogu naći prostora u medijima.

LORI

Velika je razlika u šestom mjesecu kada je mjesec ponosa se svi odjedanput sjete LGBTIQ osoba i njihovih prava, preko godine je to puno rjeđe i puno manje (...) Svi prenesu vijesti kada je nešto bombastično, tipa promijenio se neki zakon, vjerski fundamentalisti pokrenuli peticiju da nas se zabrani ili pozivaju na nasilje, ili nešto tako. Pozitivne vijesti o LGBTIQ osobama uglavnom se ignoriraju.

Dugine obitelji

Dok većina komercijalnih medija u Hrvatskoj, i dalje je većina u lijevo-liberalnom spektru, pokazuje veliki interes prema temama na dvije razine, u jednom dijelu je taj interes otvoren, u kojima ih doista zanimaju ljudska prava i problematika LGBT osoba, ali u jednom dijelu postoji negativan trend tabloidizacije i komercijalizacije zato jer su LGBT teme jako klikabilne. U tom smislu vidimo da komercijalni mediji koji dosta prostora posvećuju LGBT temama sve više i više klize u tu klikabilnost, a ne u stvarni interes, jednim dijelom upravo zbog toga što je poznato da je LGBT teme privlače interes čitateljstva, i velik broj i negativnih i pozitivnih reakcija.

Zagreb Pride

Prigodničarski. Znači kad neku ženu ubiju, kad neku ženu siluju, kad je Dan žena, kad je Dan borbe protiv nasilja, onda se o tome priča. Ali van toga, slabo.

B.a.B.e.

Kada govorimo o migracijama, pristup mainstream medijima je i dalje vrlo ograničen u kontekstu migracija, jer je fokus na senzacionalizmu, a osobe u pokretu se često dehumanizira. Međutim, ustrajni napori određenih novinara i novinarki u 2021. su ipak doveli do toga da dokaze o nezakonitom postupanju hrvatske policije prema izbjeglicama i drugim migrantima gledamo na malim ekranima, kako u Hrvatskoj, tako i diljem Europe.

Centar za mirovne studije

Mediji rijetko kada imaju sluha za sustavne priče. Da se sada ulazi u to koliko neke stvari traju, koliko su nekvalitetno odrađene od strane državne uprave. Sustavni problemi, to se zapravo ne spominju, spominju se te neke situacije kada jedna osoba ima neki problem onda se eventualno to zna u članku proširiti na, zašto ta jedna osoba ima taj neki problem, ali sad baš sustavne analize nekih područja ili tako nešto, mislim da jako rijetko imamo.

SUZAH

Ali mi imamo zapravo vrlo malo ozbiljnih istraživačkih novinara, ozbiljnih analitičkih, istraživačkih emisija, to više nikoga ne zanima. (...) ali opet o rješenjima ne možemo, kada su rješenja u pitanju tu češ teško doći do medijskoga prostora. (...) to je jedna globalna..., globalni trend s društvenim mrežama i s tim natjecanjem za pažnju,

za sve kratkotrajniju i varijabilniju pažnju, da mediji se možda i natječu, tako što će prenijeti da je neka udruga napravila model izvedivosti univerzalne dostupnosti socijalnih usluga umjesto da ide naslov... brojke katastrofa, grozne slike kako sve ne valja i da to će privući da netko klikne na taj naslov a ne na neki drugi.

Dragana Knezić

Dakle, teme su izrazito prisutne u javnom prostoru, ali način na koji su one izvedene, stvari na koje se stavlja naglasak, poruke koje se odašilju su zapravo nešto na promjeni čega mi želimo raditi. Pa stavljaju prvenstveno pojednostavljivanje stvari, tendencijska artikulacija problema, pogledi specifično jednog ugla, koji umanjuje kompleksnost problema i koji zapravo ne pruža, recimo to, neku drugu perspektivu. Dakle, perspektivu neke druge zajednice, bilo to perspektiva neke etničke manjine ili bilo koje druge manjine. Dakle, to je naglasak prvenstveno na hrvatsko žrtvoslovlje, odnosno na hrvatsku pravednu i svetu borbu protiv okupatora i tako dalje.

Documenta

I dalje se nastavlja trend slabljenja zastupljenosti branitelja ljudskih prava u programima javne televizije, koji se očituje u manjem broju poziva na sudjelovanje u nekim ključnim političko-društvenim emisijama, što rezultira izostankom kritičkog mišljenja u ključnim programima javne televizije. Pristup javnoj televiziji je otežan i zbog toga što ona često ne pokriva teme iz perspektive ljudskih prava kojima se organizacije civilnog društva bave, a pogotovo su slabo pokriveno analize ili predstavljanje rješenja za društvene probleme, kao i teme vezane uz prava marginaliziranih ili ugroženih društvenih skupina, poput LGBTIQ osoba, izbjeglica i tražitelja azila, te u području suočavanja s prošlošću.

U našim slučajevima, javni mediji su imali jako slabu pokrivenost tema (osobito HRT1 i HRT2). Pokrivenost je bila jasna i velika na HRT4. Privatni mediji su pokrili većinu tema.

Udruga za razvoj transparentnosti i zaštitu zviždača Razvoj

Javna televizija jako slabo – mi praktički nismo pozivani nikad kao gošće te praktički nemamo pristup javnoj televiziji. S drugim medijima nešto bolje. Generalno u nekim medijima smo dosta prisutni, ali mi puno i produciramo, ali kako da kažem, mi ćemo biti u medijima ako nas napadne neki političar i mi odgovorimo. Ali za ove složenije teme je puno teže ulaziti u medije.

Gong

Nismo stekli dojam da se državna televizija trga oko toga da priča o ovim temama, eventualno o nekoj inicijativi, dobroj volji, ali to isto bude onako zakopano u neki termin ili prilog, emisiju. Postoje

novinari na HRT-u koji žele raditi na ovakvim temama, ali imamo osjećaj da kada to dođe do neke više instance, bude zaustavljeno. Prije smo znali reći dobri smo za HRT3 i 4, ali nismo dobri za HRT 1 i 2. (...) takva je situacija da se baš vidi da je HRT više ovako umjereno konzervativan, a ove druge privatne kuće su suradljivije i s njima je puno lakše raditi.

Dugine obitelji

U kontekstu migracija je, kako naša vidljivost, tako i vidljivost ljudsko-pravaškog pristupa izvještavanju o migracijama i pristupu azilu, izuzetno rijetka na javnoj televiziji.

Centar za mirovne studije

Pa medijska pokrivenost tema, generalno, a ne samo sadržaj koji plasira Inicijativa nego i druge organizacije civilnog društva ali i drugi akteri u polju suočavanja s prošlošću i tranzicijske pravde, je zapravo dosta niska – vidljivost teme je niska, na javnim servisima. Što se tiče našeg iskustva ako govorimo o nacionalnoj televiziji, dakle ako govorimo o HRT onda je ta suradnja sjajna ali samo s jednim tipom programa – dakle to su multinacionalni magazini, i urednici i novinari i novinarka koji se specifično bave temom koja se odnosi na neki tip multi etničke multinacionalne bilateralne, regionalne suradnje, kroz jedan zapravo kulturni sadržaj, tako bih to rekla, taj aspekt će biti, ali sve ovo što je politički kontroverznije i što ne ulazi u ono što kako je potrebno promatrati kako je propisano u krajnjoj liniji da bi se ta ratna zbivanja promatrat, nema tu interesa televizije, tu se također događaju neke iskrice promijene ali ne možemo govoriti o kontinuiranoj promjeni.

YIHR

Branitelji ljudskih prava u neprofitnim i neovisnim medijima prepoznaju medije koji kontinuirano i afirmativno prate kršenja i izazove u ostvarivanju prava marginaliziranih i podzastupljenih društvenih skupina. Također, oni su važan akter koji istraživačkim novinarstvom te kritičkim promišljanjem doprinose demokratizaciji društva, te su bitan korektiv vlasti. Unatoč njihovom značaju, neprofitni mediji u Hrvatskoj i dalje se suočavaju s istim problemima kao i organizacije civilnog društva – nedostatkom održivog financiranja, nerazumijevanjem njihove uloge u društvu i ograničenim prostorom za njihovo djelovanje. Zbog toga organizacije civilnog društva ističu dobru suradnju sa neprofitnim medijima, ali upozoravaju i da nedostaju snažni i održivi neprofitni mediji, te da je njihova uloga posljednjih godina oslabljena.

Da, jako nedostaju neprofitni mediji. Javna televizija je politički zarobljena i ona bi trebala štiti javni interes. U komercijalnim

medijima javni interesi je često na udaru ili klikova ili oglašivača ili državnih oglasa pa je opet pritisak države. Naravno da unatoč tome mi probijamo neke teme, imamo dobru suradnju s novinarima, ali generalno govoreći neprofitni mediji nam nedostaju.

Gong

Što se tiče neprofitnih medija oni su tu nama vrijedan i važan partner, jedini prostor u javnosti kojeg mi zapravo imamo od strane novinara i novinarki koje istraživački pristupaju temama kojima se mi bavimo i rado prenose neke naše sadržaje koje mi dajemo – priopćenja i slično. Suradnju s neprofitnim medijima ocijenila bih kao vrlo pozitivnu i inspirativnu, nadam se na obje razine, na obostrano zadovoljstvo. Mislim da ukoliko ne bi postojali neprofitni mediji naša vidljivost bi bila skoro pa nikakva.

YIHR

S druge strane se nezavisni i progresivni mediji ne financiraju i nalaze se u poziciji da moraju birati onda hoće li biti financirani i ići niz dlaku onima koji ih financiraju ili će ostati nezavisni i propasti jer nemaju sredstva za rad. To je generalan problem neprofitnih organizacija u ovoj zemlji.

RODA

Pravo na javno okupljanje

Ključni problemi

- *Otežano okupljanje na Markovom trgu građanima onemogućuje pravo na javno izražavanje i prosvjed na politički najrelevantnijem mjestu gdje ih mogu čuti i vidjeti izabrani demokratski predstavnici i dužnosnici kojima se i obraćaju.*
- *I dalje su prisutni pokušaji depolitizacije nekih javnih okupljanja na način da se ona tretiraju kao manifestacije kako bi se primjenjivala druga pravila od onih koja se primjenjuju u slučaju prosvjeda, čime se stvara financijski teret na organizatore okupljanja, što može imati odvratajući učinak na ostvarivanje slobode okupljanja.*

Glavni problem vezan uz slobodu okupljanja koji organizacije ističu jest ograničenje okupljanja na Markovom trgu, koje je na snazi već dvije godine. Naime, javna okupljanja se mogu organizirati na Markovom trgu uz prethodnu najavu, dok je pristup moguć samo preko policijskih kontrolnih točaka koje su uvedene²⁶ nakon pučnjave po zgradi Vlade krajem 2020. godine. Time je javno okupljanje jako otežano, čime se građanima otežava pravo na javno izražavanje i prosvjed na politički najrelevantnijem mjestu gdje ih mogu čuti i vidjeti izabrani demokratski predstavnici i dužnosnici kojima se i obraćaju.

Kod javnih okupljanja bih spomenula zatvoren i ograđen Markov trg kao primjer ružne slike za demokraciju – rekla bih da je slika tog trga slika jedne policijske države kakva Hrvatska ipak nije, unatoč mnogim problemima u demokraciji i u nazadovanju.

Gong

Smatram da je zatvaranje Markovog trga nakon onog napada dugo-ročno iskorišteno za onemogućavanje javnih okupljanja i općenito pristupa Saboru i Vladi.

Centar za mirovne studije

26 Vlada Republike Hrvatske, Uredba o dopuni Uredbe o određivanju štice osoba, objekata i prostora te provođenju njihove zaštite i osiguranja (NN 131/2020), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_11_131_2490.html

Jedino bi iskazala tu nemogućnost da se prosvjeduje na trgu Sv. Marka – to je katastrofa, to je mjesto koje mora biti otvoreno ljudima, građanima, da kažu što misle u neposrednoj blizini institucija i onima kojima se obraćaju.

YIHR

Iako je na normativnoj razini ostvarivanje prava na slobodu okupljanja u Hrvatskoj dobro regulirano, branitelji ljudskih prava primjećuju neke pokušaje depolitizacije i komercijalizacije javnih okupljanja, odnosno pokušaje da se javna okupljanja tretiraju kao manifestacije ili druga događanja, kako bi se primjenjivala druga pravila, a ne ona koja se primjenjuju u slučaju prosvjeda, čime se stvara financijski teret na organizatore okupljanja koji može imati odvratajući učinak na ostvarivanje slobode okupljanja.

Vidim nešto što iz naše perspektive, jedan trend, a on je postojao i prije i on i dalje postoji, a to je nastojanja gradskih vlasti, bilo policijskih vlasti, da prosvjede koji očito imaju socio-politički karakter, pokušavaju bilo formalnim bilo neformalnim kanalima komunikacije kvalificirati kao priredbe, manifestacije, festivale i onda posljedično naplatiti javne usluge kao što su npr. usluge osiguranja ili usluge zatvaranja prometa ili neke druge javne usluge kao da se radi o komercijalnim događajima koji mogu ili ne moraju organizatoru osigurati profit. Dakle, nije nam se to dogodilo ali je bilo pokušaja i onda je na te pokušaje smo odgovorili žalbama, primjedbama, pa i u prošlosti, tužbama. Taj trend da se što više prosvjeda prekvalificira u priredbe je vidljiv, a to sa sobom ima dvije negativne posljedice, jedan je pokušaj depolitizacije javnog okupljanja, a drugi pritiska na organizatore da osiguraju financijska sredstva za plaćanje tih takvih javnih usluga povezanih sa organizacijom priredba i manifestacija, a ne javnih prosvjeda, koji moraju biti po zakonima i ustavu uvijek besplatni i dostupni građanima.

Zagreb Pride



KUĆA
LJUDSKIH
PRAVA
ZAGREB